

UZASADNIENIE

Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia programu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego pod nazwą „Rządowy Program wsparcia organizacji pozarządowych Moc Małych Społeczności” (dalej zwany „Programem”) został opracowany na podstawie art. 23 ust. 2 ustawy z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (Dz. U. z 2023 r. poz. 1618).

Projektowany Program jest programem wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w rozumieniu art. 23 ust. 1 ustawy z dnia z dnia 15 września 2017 r o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (dalej: „UoNIW”). Ustawa ta przewiduje, że działania Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (dalej: „NIW-CRSO”) powinny w szczególności zwiększać instytucjonalną sprawność organizacji pozarządowych oraz innych zorganizowanych form społeczeństwa obywatelskiego, a w ramach programów wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, NIW-CRSO może dofinansować rozwój instytucjonalny organizacji pozarządowych oraz podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy (art. 24 ust. 1 i art. 31 UoNIW). W ramach projektowanego Programu przewidziano zatem możliwość dofinansowania rozwoju instytucjonalnego organizacji pozarządowych oraz innych uprawnionych podmiotów. Zasady realizacji projektowanego Programu są zgodne także z art. 30 UoNIW, określającym m.in. formy zlecenia zadań publicznych przez NIW-CRSO, treść regulaminów konkursowych oraz kryteria oceny ofert składanych w konkursach.

Organizacje obywatelskie odgrywają kluczową rolę w społeczeństwie demokratycznym, wypełniając luki w systemie usług publicznych, promując wartości demokratyczne oraz wspierając grupy społeczne znajdujące się w trudnej sytuacji. Aby skutecznie realizować swoje misje, organizacje te muszą posiadać odpowiednie zasoby rzeczowe, osobowe oraz stabilną pozycję w społeczności lokalnej – jako lokalni liderzy społeczni, a także jako równoprawni partnerzy dla władz samorządowych.

Społeczności lokalne stanowią fundament każdego społeczeństwa. Ich zdolność do samodzielnego reagowania na sytuacje kryzysowe, takie jak np. klęski żywiołowe, epidemie czy konflikty, jest kluczowa dla zapewnienia bezpieczeństwa i ciągłości życia publicznego. Inwestycja w potencjał społeczności lokalnych jest jednym z najważniejszych elementów systemu bezpieczeństwa państwa. Wzmocnione społeczności są lepiej przygotowane do radzenia sobie z różnymi zagrożeniami, co pozwala na minimalizowanie strat i przyspieszenie odbudowy po kryzysie.

Projektowany Program ma, przez wsparcie skierowane do małych i średnich, lokalnych organizacji działających na terenach wiejskich lub w małych miejscowościach, przyczynić się do wzmocnienia instytucjonalnego sektora pozarządowego w Polsce. Z uwagi na to, że narzędziem interwencji stosowanym w ramach Programu jest wsparcie finansowe, za kryterium wyróżniające małe i średnie organizacje przyjęto ich przychód.

Zgodnie z wynikami badania Kondycja organizacji pozarządowych 2021, w 2020 r. roczne przychody organizacji pozarządowych miały następującą strukturę:

- 6% organizacji posiadało przychody przekraczające 1 mln zł,
- 23% organizacji posiadało przychody w przedziale 100 tys. – 1 mln zł,
- 36% organizacji posiadało przychody w przedziale 10 tys. – 100 tys. zł,
- 18% organizacji posiadało przychody w przedziale 1 tys. – 10 tys. zł,
- 17% organizacji posiadało przychody do 1 tys. zł.

Na podstawie tych danych przyjęto założenie, że małe organizacje pozarządowe są to organizacje, których przychód wynosi do 100 tys. zł, a średnie – których przychód wynosi do 200 tys. zł. W przypadku miejscowości przyjęto, że są to zgodnie z wartościami stosowanymi przez Główny Urząd Statystyczny, miasta małe, a także średnie, czyli takie które liczą do 100 000 mieszkańców.

Głównym celem Programu jest zwiększenie potencjału małych i średnich, lokalnych organizacji działających na terenach wiejskich lub w małych miejscowościach do prowadzenia działań na rzecz rozwoju aktywności i integracji społecznej oraz zwiększenia odporności społeczności lokalnych na kryzysy. Zwiększenie potencjału organizacji ma również prowadzić do rozwoju sektora pozarządowego, w tym do podniesienia jakości działania organizacji oraz ich efektywniejszego zaangażowania w działania na rzecz społeczności lokalnych. W przypadku inicjatyw oddolnych wskazane jest wykorzystanie mechanizmu regrantingu i wspieranie ich w formule małych grantów, animacji, doradztwa czy szkoleń.

Cele szczegółowe Programu zdefiniowane zostały następująco:

- Cel 1.: Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego organizacji w społecznościach lokalnych.
- Cel 2.: Wzmocnienie odporności społeczności lokalnych na sytuacje kryzysowe poprzez rozwój aktywności i integracji społecznej.

Realizacja Programu prowadzić będzie do:

- poprawy jakości zarządzania w organizacjach, w tym budowania profesjonalnych zespołów oraz rozwój kompetencji kadry lokalnych organizacji;
- rozwoju współpracy między organizacjami obywatelskimi oraz między sektorem pozarządowym a sektorem publicznym i prywatnym;
- podniesienia świadomości społecznej na temat sektora obywatelskiego, poprzez promocję roli organizacji pozarządowych w społeczeństwie oraz budowanie zaufania do sektora pozarządowego;
- podniesienia świadomości mieszkańców i społeczności lokalnych w zakresie odporności społeczności lokalnych na sytuacje kryzysowe;
- wzmocnienia współpracy między różnymi podmiotami poprzez budowanie sieci współpracy między administracją publiczną, służbami, organizacjami obywatelskimi i mieszkańcami;
- włączenia mieszkańców w działania na rzecz społeczności w sytuacjach kryzysowych;

- zwiększenia uczestnictwa organizacji obywatelskich i obywateli w procesach decyzyjnych, w tym dotyczących sytuacji kryzysowych.

Założeniem Programu Moc Małych Społeczności jest wsparcie społeczności lokalnych poprzez wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych oraz organizacji, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, z późn. zm.). Grupę docelową programu stanowią organizacje:

- których przychód w żadnym z trzech ostatnich zamkniętych lat budżetowych nie przekroczył 200.000 zł
oraz
- zarejestrowane i prowadzące działalność na terenach wiejskich lub w miejscowościach liczących nie więcej niż 100 000 mieszkańców

(dalej: „małe i średnie, lokalne organizacje pozarządowe albo MIŚLOP”).

Organizacje te:

- są głęboko zakorzenione w swoich społecznościach – zrzeszają osoby należące do tych społeczności, a ich działalność jest odpowiedzią na konkretne potrzeby lokalnej ludności;
- podejmują różnorodne inicjatywy, od kultury i sportu, przez pomoc społeczną, aż po ochronę środowiska – ze względu na mniejszą liczbę podmiotów działających na rzecz społeczności, w których funkcjonują te organizacje;
- dysponują mniejszymi budżetami i zasobami ludzkimi w porównaniu do organizacji z dużych miast;
- ze względu na niewielkie rozmiary i ograniczone zasoby, często współpracują ściśle z samorządami lokalnymi, uzupełniając ich działania.

W Programie wyodrębniono następujące priorytety:

Priorytet 1: Odporne, zintegrowane społeczności lokalne;

Priorytet 2: Zwiększenie potencjału organizacji zrzeszonych w sieciach;

Priorytet 3: Małe-inicjatywy;

Priorytet 4: Pomoc techniczna.

Priorytet 1 jest przeznaczony dla MIŚLOP, które (lub których członkowie, pracownicy lub wolontariusze) posiadają doświadczenie w realizacji zadań dofinansowywanych w ramach Priorytetu.

Realizowane w ramach Priorytetu projekty będą miały na celu wzmocnienie potencjału instytucjonalnego tych organizacji, a poprzez realizowane przez nie działania – rozwój aktywności i integracji społecznej oraz wzmocnienie odporności społeczności lokalnych.

Przykładowymi działaniami wpisującymi się w Priorytet będą:

- lokalne przedsięwzięcia angażujące społeczność, w której działa organizacja (np. sprzątanie świata, sprzątanie po powodzi);

- działania związane z przygotowaniem społeczności lokalnej na zagrożenia oraz działania mające na celu ograniczanie negatywnych skutków w przypadku ich wystąpienia (np. działania prewencyjne, projekty związane z tematyką bezpieczeństwa cyfrowego, identyfikowanie tzw. wolontariuszy spontanicznych, którzy w razie zagrożenia mogą świadczyć pomoc, radzenie sobie ze społecznymi skutkami powodzi lub innych kryzysów, budowanie formalnych procedur współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi a władzami samorządowymi w sytuacjach kryzysowych);
- działania aktywizujące społeczności lokalne oraz promujące działalność organizacji np. zachęcające do członkostwa w organizacjach lub wolontariatu;
- działania edukacyjne dotyczące wykorzystywania w społecznościach lokalnych narzędzi partycypacji obywatelskiej (np. konsultacji społecznych, narzędzi deliberatywnych, debat i wysłuchań obywatelskich).

W ramach Priorytetu organizacje otrzymujące dotację na realizację zadania powinny przeznaczyć jej część na swój rozwój instytucjonalny.

Związki i sieci zrzeszające organizacje obywatelskie odgrywają kluczową rolę w rozwoju trzeciego sektora i budowaniu kapitału społecznego. Dzięki nim organizacje członkowskie:

- mają większą siłę przebicia w dialogu z sektorem publicznym i prywatnym oraz innymi podmiotami;
- mogą korzystać ze wsparcia organizacyjnego, merytorycznego oraz sieci kontaktów;
- mogą podnosić swoje kwalifikacje i rozwijać umiejętności potrzebne do efektywnego prowadzenia działalności – dzięki wydarzeniom, szkoleniom, warsztatom organizowanym przez sieć;
- mogą korzystać z przestrzeni do wymiany doświadczeń, dobrych praktyk i wzajemnego wsparcia;
- posiadają rzecznika swoich interesów wobec różnych instytucji, co pozwala na skuteczniejsze rozwiązywanie ich problemów i obronę wspólnych wartości.

W ramach Priorytetu 2 wspierane będą działania organizacji zrzeszających inne organizacje pozarządowe i grupy nieformalne w sposób formalny bądź nieformalny, np. związki stowarzyszeń, federacje, konfederacje, nieformalne sieci i koalicje (dalej: „sieci”), realizowane na rzecz MIŚLOP z terenów wiejskich lub małych miejscowości, w szczególności:

- działania wzmacniające potencjał MIŚLOP i lokalnych grup nieformalnych już zrzeszonych w sieciach;
- działania promocyjne mające na celu dotarcie i włączenie do sieci nowych MiŚLOP lub lokalnych grup nieformalnych.
- działania nastawione na sieciowanie MiŚLOP lub lokalnych grup nieformalnych z różnych powiatów oraz wymianę wiedzy między tymi organizacjami (np. organizacja wizyt studyjnych, organizacja lokalnych i regionalnych konferencji, targów trzeciego sektora, sieciowanie się nastawione na zakładanie formalnych federacji).

W ramach Priorytetu organizacje otrzymujące dotację na realizację zadania powinny przeznaczyć jej część na swój rozwój instytucjonalny – w szczególności na działania związane

z rozwojem sieci.

Wsparcie w ramach Priorytetu 3 adresowane jest do najmniejszych, lokalnych organizacji pozarządowych oraz lokalnych grup nieformalnych, nieposiadających jeszcze potencjału do realizacji bardziej złożonych zadań w ramach Priorytetu 1.

Tematyka zadań dofinansowanych w ramach Priorytetu 3 będzie analogiczna jak w przypadku Priorytetu 1, jednak w przypadku Priorytetu 3 planowane jest wykorzystanie mechanizmu regrantingu i wspieranie inicjatyw lokalnych w formule małych grantów. Do organizacji będących operatorami nie będą miały zastosowania ograniczenia dotyczące wysokości przychodów oraz miejsca ich rejestracji określone w punkcie 4.1 Programu (grupa docelowa). Zakładane jest także prowadzenie działań o charakterze animacyjnym i edukacyjnym, mających na celu kompetencyjne i organizacyjne wzmocnienie liderów lokalnych i realizowanych przez nich działań, a w konsekwencji profesjonalizację oraz zwiększenie potencjału organizacji i trwałości oddolnych inicjatyw w społecznościach lokalnych. Priorytet 3. Ma umożliwić rozwój małym, inicjatywom lokalnym na terytorium całej Polski. W ramach Priorytetu organizacje otrzymujące dotację na realizację zadania będą mogły przeznaczyć jej część na swój rozwój instytucjonalny.

Podstawowym celem Priorytetu 4., czyli pomocy technicznej, jest zapewnienie właściwego zarządzania, wdrażania oraz promocji Programu i efektywnego wykorzystania zasobów Programu, w szczególności przez:

- utrzymanie wysokiej jakości i spójności działań związanych z wdrażaniem Programu;
- zagwarantowanie zgodności wdrażanych projektów z regulacjami i polityką rozwoju;
- wprowadzenie i realizację odpowiednich, zgodnych ze standardami, procedur zarządzania i kontroli;
- organizację systemu działań o charakterze edukacyjno-informacyjnym na temat Programu;
- wdrożenie i organizację systemu narzędzi informatycznych dla sprawnego zarządzania i realizacji działań.

Zarządzanie, wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja oraz kontrola działań planowanych w ramach Programu wymagają posiadania odpowiedniego potencjału i zdolności od instytucji zaangażowanej w wyżej wymienione działania. Aby sprostać tym wysokim wymaganiom, na wszystkich etapach wdrażania musi być zapewniony personel odpowiedzialny za te zadania, posiadający odpowiednie kompetencje, przeszkolony i dysponujący odpowiednimi środkami na realizację wyznaczonych zadań.

Pomoc techniczna służyć będzie także zapewnieniu:

- oceny merytorycznej i selekcji projektów przeznaczonych do dofinansowania w ramach Programu;
- działań o charakterze ewaluacyjnym, monitoringu oraz audytu projektów realizowanych w ramach Programu;
- wsparcia organizacjom zainteresowanym udziałem w Programie – poprzez zatrudnienie regionalnych ambasadorów Programu oraz organizację regionalnych wydarzeń informacyjnych oraz punktów wsparcia;

- organizacji zjazdu beneficjentów Programu;
- stałego wsparcia beneficjentów;
- dotarcia z informacją o Programie do organizacji z terenów wiejskich i małych miejscowości;
- dostosowania systemów elektronicznych do oceny wniosków.

Realizacja Programu, w tym pomocy technicznej, zaplanowana została na 2025 r., środki na ten cel zaplanowane zostały w rezerwie celowej budżetu państwa na 2025 r. (pozycja 70). Środki na realizację programu przekazywane będą do NIW-CRSO w formie dotacji. Łącznie na Priorytety 1-3 przeznaczono kwotę 65,8 mln zł. Głównym priorytetem Programu jest Priorytet 1., w ramach którego wsparcie będzie przekazywane bezpośrednio małym i średnim lokalnym organizacjom pozarządowym. Wspartych ma zostać około 900 organizacji, a maksymalna kwota dotacji wyniesie 50 000 zł, przy czym kwota ta jest uzasadniona ograniczonym (około półrocznym) czasem trwania projektów dofinansowanych w ramach Programu oraz możliwościami wydatkowania środków przez małe i średnie organizacje. W związku z tym na Priorytet 1. alokowano kwotę wynoszącą około 45 mln zł. W ramach Priorytetu 2. przewidziano wsparcie dla 16 sieci organizacji pozarządowych (średnio jedna sieć na województwo). Z uwagi na większą skalę projektów realizowanych przez te sieci, średnia wartość dotacji w Priorytecie 2. wyniesie 250 tys. zł. Na Priorytet 2. alokowano zatem kwotę 4 mln zł. Wreszcie, w ramach Priorytetu 3. wspartych ma zostać co najmniej 1500 mikroinicjatyw (średnio niecałe 100 inicjatyw na województwo), a na każdą z nich przewidziano dotację w wysokości do 10 tys. zł. Dodatkowo część środków w ramach tego priorytetu ma zostać przeznaczona na wsparcie administracyjne i instytucjonalne operatorów Programu. W związku z tym na Priorytet 3. Alokowano kwotę 16 mln zł.

Podział środków na poszczególne priorytety należy traktować jako podział ramowy. W celu racjonalizacji wydatkowania środków w ramach Programu dopuszczalne jest przenoszenie środków między Priorytetami z zastrzeżeniem braku możliwości zwiększenia alokacji przeznaczonej na Priorytet 4 Pomoc techniczna.

Szczegółowe wymogi wobec podmiotów mogących otrzymać dofinansowanie w ramach Programu zostaną określone w Regulaminie otwartego konkursu ofert. Wsparcie w ramach Programu Moc Małych Społeczności zostanie udzielone zgodnie z zasadą transparentności finansowania.

Instytucją Zarządzającą Programu będzie NIW-CRSO. Instytucja Zarządzająca zrealizuje Program zgodnie z zasadami pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności określonymi w art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Do zadań Instytucji Zarządzającej należeć będzie realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych Programu poprzez wdrażanie procedur dotacyjnych w ramach poszczególnych priorytetów.

Funkcje kontrolne i nadzorcze będą realizowane przez Przewodniczącego Komitetu do spraw Pożytku Publicznego. Czynności związane ze sprawozdawczością na rzecz Przewodniczącego Komitetu zrealizuje Dyrektor NIW-CRSO przy wykorzystaniu struktur Instytucji Zarządzającej.

Proponuje się, aby uchwała weszła w życie z dniem podjęcia. Proponowany termin wejścia

w życie projektowanej uchwały jest uzasadniony koniecznością terminowego rozpoczęcia realizacji wskazanego Programu, w tym przygotowania niezbędnych procedur konkursowych.

Należy wskazać, że nie ma możliwości podjęcia alternatywnych w stosunku do projektowanej uchwały środków umożliwiających osiągnięcie zamierzonego celu.

Projekt uchwały nie jest objęty prawem Unii Europejskiej. Projekt uchwały nie zawiera przepisów technicznych, w związku z tym nie podlega notyfikacji zgodnie z przepisami dotyczącymi funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych.

Projekt uchwały nie wymaga przedłożenia instytucjom i organom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projektowana uchwała nie wpłynie na sytuację dużych przedsiębiorstw, mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, rodzin, obywateli oraz gospodarstw domowych, osób starszych lub osób z niepełnosprawnościami.

Projekt uchwały nie wymaga udostępnienia zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingskiej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248 oraz z 2024 r. poz. 1535).

ZA ZGODNOŚĆ POD WZGLĘDEM PRAWNYM,
REDAKCYJNYM I LEGISLACYJNYM

Aleksandra Ziuzia

Zastępca Dyrektora Departamentu Prawnego
w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów

/- podpisano elektronicznie/